

معرفی سند

منازعه دارو فروشان و عطارهای گریان

در دوره پهلوی اول

■ مریم محمد شفیع
مسؤل مرکز اسناد و آرشیو شفاهی
مؤسسه فرهنگی میرداماد

■ مقدمه

عطاری‌ها از دوران باستان تا اواخر دوره قاجار، کارکردی معادل داروخانه‌های امروزی داشتند. آن‌ها علاوه بر فروش عطر و لوازم آرایشی و بهداشتی سنتی، به تجویز داروهای طبیعی (گیاهی و معدنی) در قالب دمنوش، روغن، عصاره، عرق، مرهم و... نیز اقدام می‌کردند. عطارها در طب سنتی و هم‌چنین شناخت خواص گیاهان و مواد معدنی و چگونگی ترکیب آن‌ها تبحر و تخصص داشتند. آن‌ها مواد اولیه را به صورت خام، داروهای دست‌ساز و ادویه آماده وارداتی می‌فروختند. علاوه بر ارائه مشاوره پزشکی و تجویز دارو، یکی از خدمات ویژه عطارها، مخلوط کردن داروها به صورت سفارشی بود؛ برخلاف داروخانه‌های امروزی، عطار می‌توانست بنا به تجویز طبیب و یا به درخواست مراجعه‌کننده، مواد اولیه و یا یاروهای آماده را باهم ترکیب کرده و در نهایت معجون یا همان داروی مورد نیاز را به مشتری ارائه دهد.

داروخانه‌های مدرن، بیمارستان‌ها و حتی مشروب‌فروشی‌های اواخر دوره قاجار و اوایل پهلوی اول، شاخه‌های جدا شده از عطاری‌های قدیمی بوده‌اند؛ یعنی یک عطار باید همانند پزشک عمومی عمل می‌کرد. آن‌ها ضمن مطالعه کتاب‌های طبّی و کسب تجربه‌ی عملی در عطاری، با مشاهده نتایج تجویز طبیب یا استاد عطار و تأثیرات آن بر بیماری‌های گوناگون، به مرور زمان تبدیل به یک عطار حاذق می‌شدند. به عبارت دیگر یک عطار معادل یک دکتر داروساز بود، که علاوه بر اطلاعات عمومی در زمینه طب، در شناخت خواص مواد دارویی و ساخت دارو تخصص داشت.

در دوران صفویه، قوانینی مبنی بر کنترل فعالیت عطاری‌ها، به وسیله مأموران حکومت، وجود داشت. مأموران موظف بودند از تولید داروهای تقلبی جلوگیری کرده و هم‌چنین پاکیزه بودن ظروف داروسازی، پوشانیدن ظروف محتوی دارو بانی یا برگ درخت خرما، به منظور جلوگیری از فساد دارو و امثال آن را کنترل کنند، اما در عمل کنترل مداوم و مستمر بر کار عطاران وجود نداشت و تنها در مواردی که از یک عطار بابت ساخت داروی تقلبی یا تجویز اشتباه شکایت می‌شد، به آن شکایت رسیدگی می‌کردند. در دوره قاجار به دلیل عدم نظارت دولت بر کار داروسازان و طبیبان، دانش و اطلاعات علمی این قشر بسیار اندک بود. از اواخر دوران سلطنت محمدشاه قاجار، از یک سو

حضور حکمای وابسته به کنسولگری‌های مستقر در ایران و مقایسه دانش پزشکی آنان با اطباء سنتی و از سوی دیگر بروز بیماری‌های همه‌گیر که منجر به مرگ و میر تعداد کثیری از مردم می‌شد و از همه مهم‌تری بروز بیماری‌های گوناگون در بین خاندان سلطنتی (شاه و شاهزادگان)، در ابتدا منجر به استخدام اطباء اروپایی برای معالجه شاه و درباریان شد. اما دیری نپایید که دولتمردان ایرانی بر آن شدند دانش پزشکی و داروسازی نوین غربی را در ایران گسترش دهند و این مهم با تأسیس دارالفنون محقق شد. پس از آن بود که داروخانه‌های جدید گسترش یافت و تازمانی که از پزشکان و داروسازان امتحان گرفته می‌شد و کار این صنف تحت نظارت بود، تقلب کمتری در طبابت و تولید دارو صورت می‌گرفت.

تا شروع قرن نوزدهم میلادی (سده ۱۳ هجری قمری)، عطرها، بسته به گرایش‌های شخصی و نیازهای جامعه‌ی پیرامون خود، وظایف پزشک عمومی، جراح، دندانپزشک، چشم‌پزشک و ماما را به عهده داشتند. در ایران تا اوایل نیمه دوم سده سیزدهم هجری، داروسازی به وسیله عطرها انجام می‌گرفت، اما پس از تأسیس دارالفنون (۱۲۶۷ق- ۱۳۳۰خ- ۱۸۵۱م)، داروسازی به مفهوم جدید شناخته شده و به تدریج معمول گردید. در استرآباد (گرگان کنونی) نیز هم‌چون دیگر نقاط ایران، داروسازی توسط عطرها و برخی از اطباء سنتی انجام می‌شد. آن‌ها در خانه‌های خود انواع و اقسام داروهای گیاهی را در اختیار داشته و به بیماران تجویز می‌کردند.

در دوره پهلوی اول، افزایش واردات داروهای شیمیایی به کشور، با بروز تقلباتی همراه بود و موجب شد که دولت کنترل جدی‌تری بر واردات دارو داشته باشد، تا از قاچاق، تقلب و ورود بی‌رویه دارو جلوگیری شود. هرچند داروخانه، به مفهوم نوین آن، از اواخر دهه نخست سده ۱۴ خورشیدی، در شهر استرآباد پدیدار شد، لکن پیش از آن نیز به دلیل وجود کنسولگری روسیه در استرآباد (گرگان کنونی) و بندر جرز (بندرگز کنونی) و حضور برخی از حکمای روس در این منطقه، گروهی از مردم با داروهای شیمیایی آشنایی داشتند و عطاری‌ها نیز در کنار داروهای طبیعی، بعضی از داروهای شیمیایی وارداتی را نیز به فروش می‌رساندند، اما نسبت به این داروها شناخت و دانش کافی نداشتند. از سال ۱۳۱۰خ به بعد رفته‌رفته در کنار عطاری‌های استرآباد، داروخانه‌هایی به شکل نوین پدیدار شدند، اما از یک سو داروخانه‌های نوین توسط افراد غیربومی اداره می‌شدند، از سوی دیگر در بین قشر سنتی جامعه، که در آن زمان اندک هم نبودند، بحث حلال و حرام بودن داروهای وارداتی مطرح بود و از دیگر سو عموم مردم برحسب عادت اجتماعی هم‌چنان به عطاری‌ها مراجعه می‌کردند و این تغییر عادت نیاز به زمان داشت. از طرف دیگر، عطاری‌ها نیز برای این که از قافله عقب نمانند، از طریق واسطه‌های تجاری خود، داروهای را خریداری و وارد می‌کردند که نسبت به کیفیت، خواص و مضرات آن‌ها شناخت درستی نداشتند. داروفروشان نوین نیز که سرمایه هنگفتی خرج کرده، با کسادی بازار مواجه بودند، همگی این موارد، موجب بروز مناقشاتی بین صنف داروفروشان و عطرها شد.

در این شماره فصلنامه میرداماد هشت برگ سند مربوط به سال ۱۳۱۳خ، متعلق به آرشیو سازمان اسناد ملی ایران، درخصوص مکاتبات اداره معارف و اوقاف گرگان درخصوص جلوگیری از فروش داروهای سمی در عطاری‌ها و عدم رعایت عطرها از نظام نامه دوافروشی وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه مورخ ۱۲۹۸خ و هم‌چنین ضرورت داشتن مدرک تحصیلی داروسازی برای تأسیس داروخانه معرفی خواهد شد.

در اواخر عصر قاجار، به سبب افزایش جمعیت و وجود پیچیدگی‌های اجتماعی جدید، نظام‌نامه‌ای نیز برای حرفه

داروفروشی به تصویب رسید. مطابق این نظام‌نامه برای داروسازان حداقل سن، ۲۱ سال تعیین شد و آن‌ها می‌بایست گواهی‌نامه داروسازی و اجازه رسمی از دولت برای ساخت و فروش دارو اخذ می‌کردند. افزون بر این، طبیبان به صورت جدی از فروش دارو منع شدند و مقرر شد که عطاری‌ها به جز فروش محصولات بومی و گیاهی، ۲۴ قلم دارو از میان محصولات خارجی که چندان سمی نداشتند، به فروش برسانند.^۱

نظام‌نامه داروفروشی به طور رسمی در سال‌های پایانی حکومت قاجاریه در ایران اعلام گردید و این نخستین گام اصولی برای عرضه دارو بود، که فارغ‌التحصیلان داروسازی دارالفنون تهیه و تنظیم کردند. مفاد آن نظام‌نامه به ترتیب زیر است:

نظام‌نامه داروفروشی^۲ (۱۲۹۸ خ-۱۳۳۷ ق)

- از این تاریخ در کلیه مملکت ایران هر نقطه که فعلاً دواخانه است (مقصود از دواخانه محلی است که بیشتر ادویه فرنگی به فروش می‌رسد) صاحب آن دواخانه باید موافق مقررات موضوعه وزارت معارف اجازه رسمی داشته باشد، یا دارای تصدیق‌نامه خارجه باشد که وزارت امضا نموده و اجازه داروفروشی داده باشد.
- در آتیه هرکس بخواهد دواخانه باز کند، باید دارای تصدیق‌نامه دواسازی داخله و خارجه باشد.
- هر دواساز مسئول نباید کمتر از ۲۱ سال داشته باشد.
- صاحب دواخانه مجبور است اسم خود را در تابلوی دواخانه قید کند.
- در صورتی که صاحب دواخانه، دواخانه خود را به دیگری بفروشد، باید به اطلاع وزارت معارف رسانیده، در صورتی که آن دیگری جامع شرایط فوق باشد، اجازه داده خواهد شد.
- کلیه دوسازان مکلف‌اند، چنانچه نسخه رمزی در دواخانه مشاهده نماید، نسخه مزبور را ضبط کرده به اداره کل معارف بفرستند.
- عموم دواسازان مکلفند، هر دواپی می‌فروشند، روی آن ورقه مخصوص دواخانه (اتیکت) الصاق نمایند؛ چنانچه دوا خوراکی است ورقه سفید و اگر برای استعمال خارجی است، ورقه قرمز با (علامت استعمال خارجی) الصاق نمایند.
- عموم دواسازان مکلفند کلیه اثاثیه خود را به طور نظافت نگاه داشته، به خصوص مواظبت تام در شیشه و ترازو و هاون باید بنمایند و نیز دواهایی که می‌فروشند باید فاسد و معیوب نبوده، مطابق با کتاب دواسازی باشد (فارماکویه).
- دواها و ترتیب ادویه فرنگی باید از روی دستور دواسازی (کدکس فرانسه) [باشد]. فقط نسخه‌های طبای انگلیسی که مقدار آن در بعضی از موارد مختلف با کدکس فرانسه است، مستثنی می‌باشد.
- عطاری‌ها و عمده‌فروشان، دواهای فرنگی به خصوص سمیات را به اوزان طبیه حق فروش ندارند، لیکن ممکن است ادویه سمی صنعتی را به داروفروشان و اشخاص معین مطمئن از قبیل: معلمین مشهور و عکاس‌ها و حکاک‌ها و آینه‌سازان به فروش برسانند. استریکنین و سم الفار را جهت کشتن حیوانات موزیه به نسخه طبیب با اجازه نظمیه

۱. هاشمیان، ص ۲۷

۲. روستایی، ص ۱۷۹

یا مجلس حفظ الصحه می‌توان خرید و فروش کرد. در این صورت دواساز مکلف است نسخه یا اجازه‌نامه را ضبط کند.

■ هر یک از دواسازها مجبورند، ادویه سمیه خود را در دولاچه مخصوص حفظ کرده، درب آن همیشه مقفل باشد و روی آن نوشته شود (سم است).

■ در صورتی که اشتباه یا سهوی از دواخانه دیده شود، مسئول آن مدیر دواخانه یا عامل او خواهد بود.

■ هر نسخه که به عقیده دواساز ماده سمیه [بوده]، یا مواد دیگر بیش از مقدار شربت معموله نوشته شده باشد، باید در پاکت گذارده نزد طبیبی که آن نسخه را داده عودت دهند. (فقط دواسازان دارای تصدیق‌نامه می‌توانند؛ حد وسط آن دوا را بدهند).

■ اگر دواسازی دوی عوضی بدهد، [که] سبب هلاکت مریض شود، مجازات آن مطابق رأی هیات حاکمه خواهد بود و نیز اگر شخص مریض وفات نکند؛ ولی مرضش شدت نماید، یا آن که از استعمال دوی دواساز مرض دیگری عارض او شود، تعیین جزا و سیاست دواساز بسته به عقیده و رأی هیات حاکمه خواهد بود.

■ هیچ دواسازی حق طبابت ندارد و در صورت تخلف، جزای آن به عهده و رأی هیات حاکمه است.

■ بعدها هیچ طبیبی، حق دوافروشی ندارد، اعم از این که در خانه یا در خارج، دواخانه داشته باشد. اطبایی هم که فعلاً در خانه خود دوا را می‌فروشند، بعدها مجاز نخواهند بود.

■ هرگاه به واسطه عدم نظافت اسباب‌های دواخانه (ترازو، هاون، شیشه و غیره)، مریض مسموم شود، مجازات دواساز به رأی و تصویب هیات حاکمه خواهد بود.

■ مخالفت با مواد فوق عمده یا سهواً مستلزم مجازات‌های ذیل است:

ضبط دواهای تقلبی

از دو تومان تا دویست تومان جریمه نقدی

بستن دواخانه از دو روز تا ده روز

بستن دواخانه‌الی مدت دو سال و سلب حق دواسازی از مرتکب در آن مدت

سلب حق دواسازی مادام‌العمر

■ هر شش ماه یک مرتبه از طرف وزارت معارف دواخانه‌ها تفتیش می‌شود و به‌طور فوق‌العاده نیز گاه‌گاه تفتیش به‌عمل خواهد آمد.

■ عطاران (مقصود اشخاصی هستند که بیشتر ادویه ایرانی و نباتی معمول را به فروش می‌رسانند). مجازند ۲۴ قلم ادویه ذیل را که چندان سمیتی ندارد به فروش برسانند:

- ۱- سولفات دوکینین ۲- کلریدرات دوکینین ۳- بیکربنات دوسود ۴- اسید طرطریک ۵- کربنات دومنیزی ۶- منیزی کلسنه ۷- سولفات دوسود ۸- نمک فرنگی ۹- فستین ۱۰- آسپرین ۱۱- آنتی پیرین ۱۲- وازلین ۱۳- گلی‌سیرین ۱۴- بم‌ترانکیل ۱۵- اسانس دوترانیتین ۱۶- آسیدبوریک ۱۷- کلرات دوپتاس ۱۸- روغن خاکستری ۱۹- سالیسیلات دوسود ۲۰- سونتیرات دویسموت ۲۱- برمورد دوپتاسیم ۲۲- قرص کلرات دوپتاس ۲۳- نمک میوه.

■ عمده فروش‌ها یا تجار دوا فروش، اشخاصی هستند که دواهای فرنگی یا ایرانی را به مقدار زیاد خرید و فروش

می‌کنند. این اشخاص باید سه سال در دواخانه یا نزد دوافروش با اطلاعی کار کرده باشند. در صورتی که کار و تجربه نکرده باشند، می‌توانند تجارت دوا نمایند. به شرط آن که ادویه سر بسته کارخانه را به فروش برسانند.

مخفی نماند که این نوع دوافروش‌شان عمده یا تجار دوافروش، حق نسخه‌پیچی و خرده‌فروشی ندارند و سن آن‌ها هم از بیست و یک سال نباید کمتر باشد.

■ هر اجازه‌نامه که داده می‌شود، برای یک دواخانه است.

■ هیات حاکمه که در فوق ذکر شد، مرکب خواهد بود از پنج نفر ذیل:

از طرف وزارت، یک نفر طبیب شیمیدان - یک نفر دواساز دارای تصدیق‌نامه - از طرف دواسازان یک نفر دواساز دارای تصدیق‌نامه - از طرف وزارت داخله یک نفر - از طرف وزارت عدلیه یک نفر.

■ برای تفتیش هم یک نفر طبیب و دو نفر دواساز دارای تصدیق‌نامه انتخاب می‌شود.

این نظام‌نامه دوافروشی که مشتمل بر ۲۴ ماده است، ملاحظه شد، صحیح است. به توسط ریاست معارف به موقع اجرا گذارده می‌شود.

اول میزان ۱۲۹۸ (۱۳۳۷ق)، وزیر معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه: نصیرالدوله

معرفی سند

در بازنویسی این اسناد، به منظور رعایت رسم الخط و حفظ شیوه‌ی نگارش، کلمات با همان شیوه‌ی اصیل مندرج در متن سند بازنویسی شده‌اند.

■ ■ ■

سند شماره یک (۱)

[نشان شیروخورشید]

تاریخ ۱۷۹ ماه ۱۳۱۳

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

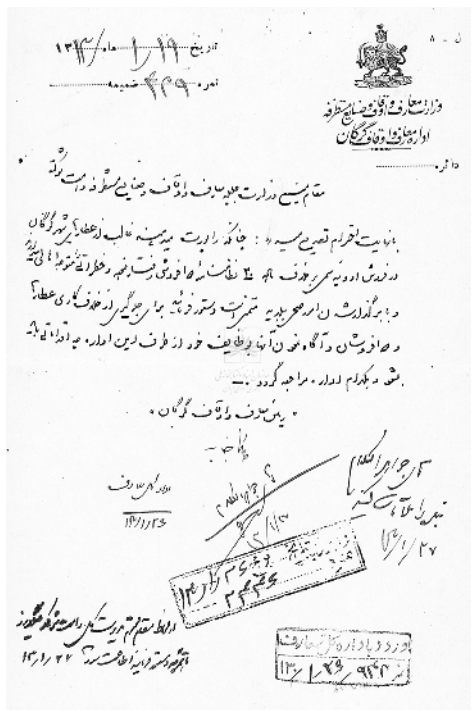
نمره ۴۳۹ ضمیمه

اداره معارف و اوقاف گرگان

دائرة

مقام منیع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکت

بانهایت احترام تصدیع میدهد: چنانکه راپورت میدهند غالب عطارهای شهر گرگان در فروش ادویه سمی برخلاف ماده ۲۰ نظام‌نامه دوافروشی رفتار نموده و خطراتی را متوجه اهالی میدارند و با برگذارشدن امور صحتی بلدییه متمنی است دستور فرمائید برای جلوگیری

از خلاف کاری عطاها و دوافروشان و آگاه نمودن آنها بوظایف خود، از طرف این اداره چه اقداماتی باید بشود و بکدام اداره مراجعه گردد.

رئیس معارف و اوقاف گرگان

[امضاء: ضیاء الدین جناب]

[حواشی:]

- [مهر مستطیل: «ورود به دفتر، تاریخ ... برج ۱۳/۷/۲۶ نمره ۲۴۴۶»] - [مهر مستطیل: «ورود باداره کل معارف، نمره ۱۳/۷/۲۶/۹۴۳»]

- اداره کل معارف

۱۳/۷/۲۶

- آقای جواهر الکلام [امضاء: «... (ناخوانا) ...»] ۱۳/۷/۲۷

- آقای جواهر الکلام بنده راملاقات کنید ۱۳/۷/۲۷

- از لحاظ مقام محترم مدیریت کل دامت شوکتہ میگذرد، تا هرچه دستور فرمایند اطاعت شود ۱۳/۷/۲۷

سند شماره دو (۲)

نوع مسوده ...

نمره عمومی ۲۴۴۶

موضوع مسوده ...

نمره خصوصی ۹۴۳

ضمیمه ...

کارتن

مسئول پاکنویس ...

دوسیه ۱۳/۲/۱

[نشان شیروخورشید]

وزارت معارف و اوقاف

وصنایع مستظرفه

نوع مسوده	نمره عمومی	نمره خصوصی
موضوع مسوده	کارتن	دوسیه
ضمیمه	تاریخ تحریر ۱۳۸۸/۱۲/۱۹	
مسئول پاکنویس	تاریخ تسلیم ۱۳۸۸/۱۲/۱۹	
ماه تاریخ ثبت ... ماه تاریخ خروج ... ماه ۱۳۸۱		

وزارت معارف و اوقاف
وصنایع مستظرفه
اداره ... شعبه ...

در جواب ... ۱۳۸۹/۱۲/۱۹
اقدام ...

اداره

دایره شعبه

تاریخ تحریر ۱۳/۷/۲۸ ماه تاریخ پاکنویس ... ماه ... تاریخ ثبت ماه تاریخ خروج ... ماه ۱۳۱

معارف‌گران

در جواب مراسله نمره ۴۳۹/۱۳/۷/۱۹ راجع بجلوگیری از عطاران متخلف، اشعار میدارد اقدام لازم در این خصوص بعمل آید و قریباً از نتیجه آن مسبوق خواهید شد. علی [امضاء: «...» (ناخوانا)] ۱۳/۷/۲۸

سند شماره سه (۳)

نمره عمومی ۲۱۶۰

نمره خصوصی ۱۳۳۷

کارتن

دوسیه ۱۳/۷/۱۷

نوع مسوده ...

موضوع مسوده ...

ضمیمه ...

مسئول پاکنویس ...

[نشان شیروخورشید]

وزارت معارف و اوقاف

وصنایع مستظرفه

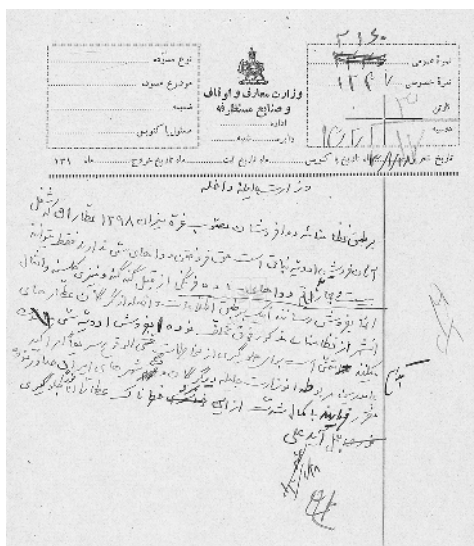
اداره

دایره شعبه

تاریخ تحریر ۱۳/۷/۲۸ ماه تاریخ پاکنویس ماه تاریخ ثبت ماه تاریخ خروج ماه ۱۳۱

وزارت جلیله داخله

بر طبق نظامنامه دوا فروشان مصوب غره میزان ۱۲۹۸ عطارانی که شغل آنان فروش ادویه نباتی است، حق فروختن دواهای سمّی ندارند فقط میتوانند بیست و چهار رقم قلم دواهای ساده فرنگی از قبیل گنه‌گنه و منیزی کلسنه و امثال آنها بفروش رسانند. اینک بر طبق اطلاعات واصله از گرگان، عطارهای آنشهر از نظامنامه مذکور فوق تخلف نموده، بفروش ادویه سمّی مبادرت میکنند لذا متمنی است برای جلوگیری از مخاطرات حتمی الوقوع، سریعاً امر کنید بمأمورین مربوطه آنوزارت جلیله در گرگان و عموم دیگر شهرهای

ایران صادر نموده و مقرر فرمایند با کمال شدت از این خودسری تمرد خطرناک عطاران فوراً جلوگیری فوری بعمل

آید. علی [امضاء: (... (ناخوانا) ...] ۱۳/۷/۲۸

[حواشی:]

- مطرح شد.

- اقدام.

سند شماره چهار (۴)

«دواخانه عمده فروشی اسلامی»

(استرآباد) (خرید و فروش دواجات عمده)

ESTRABAD (

میرزا علی نقی - منتقمی M.ALINAGHI - MONTAG

HAMI

((تبریزی))

Tabrizi

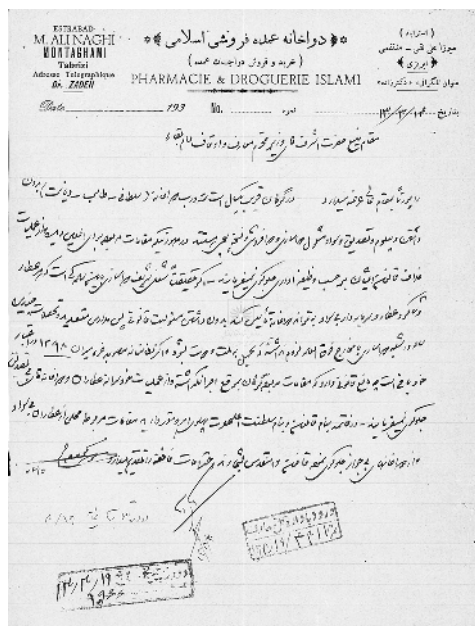
عنوان تلگرافی: «دکترزاده» Dr.ZADEH

.Telegraphique Adresse

PHARMACIE & DROGUERIE ISLAMI

نمبره No..... ۱۳/۳/۱۴ بتاریخ

.....Date ۱۹۳

مقام منبع حضرت اشرف آقای وزیر محترم معارف و اوقاف دام بقاء

راپورتاً بمقام عالی عرضه میدارد در گرگان قریب به یکسال است سه درب دواخانه (سلطانی - طالب - دیانت) بدون داشتن دیپلوم و تصدیق و سواد مشغول دواسازی و دوافروشی و نسخه پیچی هستند، در صورتیکه مقامات مربوطه برای العین دیده اند، از عمدیت خلاف قانون ایشان، بر حسب وظیفه اداری، جلوگیری نمیفرمایند - اگر حقیقتاً شغل شریف دواسازی باین سادگی است که هر عطار و شاگرد عطار و سرمایه داری سواد به تواند دواخانه تأسیس کند، بدون داشتن مسئولیت قانونی، پس مدارس متعدد و تحصیلات چندین ساله در شعبه دواسازی با مخارج فوق العاده، لزوم نداشته که تحمیل به ملت و دولت بشود و اگر نظامنامه مصوبه غره میزان ۱۲۹۸ در اعتبار خود باقی است، چه مانع قانونی دارد که مقامات مربوطه گرگان بموقع اجرا نگذاشته و از عملیات خودسرانه عطاران و دواخانه های بی تصدیق جلوگیری نمیفرمایند - در خاتمه بنام قانون و بنام سلطنت اعلیحضرت پهلوی امر و مقرر

دارید مقامات مربوطه محلی از عطاران بی سواد و از دواخانهای بی جواز جلوگیری نموده، قانون رامقدس بشمارند. احترامات فائقه را تقدیم میدارد. [امضاء: «دوکنزاده منتقمی دواساز»]

[حواشی:]

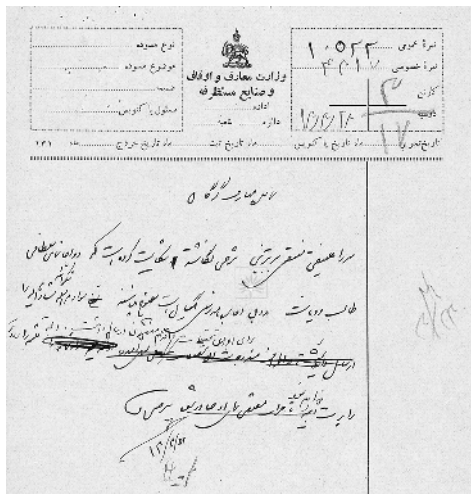
- اداره تعلیمات عالیّه ۳/۱۹

- [مهر چهارگوش: «ورود به اداره کل معارف/نمره ۴۳۱۷/۱۳/۳/۱۹]

- [مهر چهارگوش: «ورود به تاریخ... برج ۱۳/۳/۱۹/نمره ۹۹۶۶]

- [ارجاع به: «آقای رها»] [؟] [امضاء: «... ناخوانا...»] [۱۳/۳/۲۰]

سند شماره پنج (۵)

نمره عمومی ۱۰۵۲۲ نوع مسوده ...

نمره خصوصی ۴۳۱۷ موضوع مسوده ...

کارتن ضمیمه ...

دوسیه ۳/۱۷ ۱۳۱۷/۲۳ مسئول پاکنویس ...

[نشان شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف

و صنایع مستظرفه

اداره

دایره شعبه

تاریخ تحریر ماه تاریخ پاکنویس ماه تاریخ

ثبت ماه تاریخ خروج ماه ۱۳۱

نماینده معارف گرگان

میرزا علینقی منتقمی تبریزی شرحی نگاشته و شکایت کرده است که دواخانهای سلطانی، طالب و دیانت بدون اجازه نامه رسمی یکسال است مفتوح میباشند لفاً سواد مراسله شکوائیه مشارالیه را ارسال دارید داشت تادر اطراف مندرجات آن تحقیقات کافی بعمل آورده از نتیجه ... وزارتخانه را برای اجرای تحقیقات و اقدام مقتضی لفاً ارسال داشت. البته نتیجه را زودتر راپرت دهید تا جواب مقتضی برای او صادر شود خواهد نمود. [امضاء: «... (ناخوانا) ...»]

۱۳/۳/۲۲

[حواشی:]

- [امضاء: «... (ناخوانا) ...»]

سند شماره شش (۶)

بتاریخ ۴/۳/۱۳۱۳

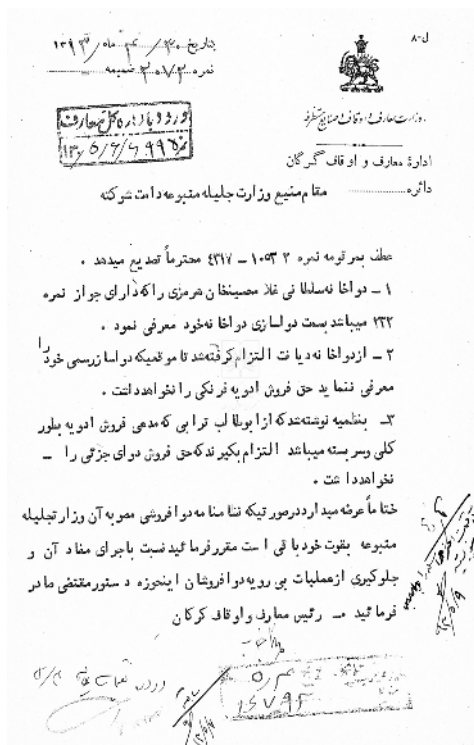
[نشان شیر و خورشید]

نمره ۲۰۷۲ ضمیمه

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف گرگان

دائرة

مقام منبع وزارت جلیله متبوعه دامت شوکته

عطف بمرقومه نمره ۴۳۱۷-۱۰۵۳۲ محترماً تصدیع میدهد.

دواخانه سلطانی غلامحسین خان هرمزی را که دارای جواز نمره ۲۳۲ میباشد بسمت دواسازی دواخانه خود معرفی نمود.

از دواخانه دیانت التزام گرفته شد تا موقعیکه دواساز رسمی خود را معرفی ننماید، حق فروش ادویه فرنگی را نخواهد داشت.

بنظمیه نوشته شد که از ابوطالب ترابی که مدعی فروش ادویه بطور کلی و سر بسته میباشد، التزام بگیرند که حق فروش دوا جزئی را نخواهد داشت.

ختماً عرضه میدارد در صورتیکه نظامنامه دوافروشی مصوبه آن وزارت جلیله متبوعه بقوت خود باقی است مقرر فرمائید نسبت باجری مفاد آن و جلوگیری از عملیات بی رویه دوافروشان اینحوزه دستور مقتضی صادر فرمائید - رئیس معارف و اوقاف گرگان [امضاء:

«ضیاءالدین جناب»]

[حواشی:]

- [مهر چهارگوش: «ورود به اداره کل معارف/نمره ۶۹۹/۱۳/۵/۶]

- [مهر چهارگوش: «... ناخوانا... تاریخ... برج ۴/۵/نمره ۱۶۷۹۲]

- آقای رها [؟] جواب قسمت اخیر مراسله را جواب بنویسید [امضاء: «... (ناخوانا) ...»] ۱۳/۵/۹

- اداره تعلیمات عالی ۵/۳

- سابقه [امضاء: «... (ناخوانا) ...»] ۱۳/۵/۷/

- ضمیمه است

سند شماره هفت (۷)

نوع مسوده ...	نمره عمومی ۱۶۷۹۲
موضوع مسوده ...	نمره خصوصی ۶۹۹۵
ضمیمه ...	کارتن
مسئول پاکنویس ...	دوسیه ۳/۱۷ ۱۳/۳/۱۳

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ ۱۳۱۰/۵/۱۶

امضاء: ... (ناخوانا) ...

تاریخ ۱۳۱۰/۵/۱۶

[نشان شیروخورشید]
وزارت معارف و اوقاف
و صنایع مستظرفه
اداره
دایره شعبه
تاریخ تحریر ۱۳/۵/۹ ماه تاریخ پاکنویس ماه تاریخ
ثبت ماه تاریخ خروج ماه ۱۳۱

اداره معارف گرگان

از مفاد مراسله نمره ۲۰۷۲ مورخ ۱۳/۴/۳۰ استحضار حاصل گردید. البته نظامنامه دوا فروشی مصوب غره میزان ۱۲۹۸ بقوت خود باقی است ولی اجرای مفاد آن البته با مقامات اداره صهییه کل است. [امضاء: ... (ناخوانا) ...] ۱۳/۵/۱۰

[حواشی:]
- [امضاء: ... (ناخوانا) ...]
- ارسالی ۵/۱۳

سند شماره هشت (۸)

نوع مسوده ...	نمره عمومی ۵۰۶۰۹
موضوع مسوده ...	نمره خصوصی ۲۲۷۶۱
ضمیمه ...	کارتن
مسئول پاکنویس ...	دوسیه ۳/۱۷ ۱۳/۱۰/۲۹

[نشان شیروخورشید]
وزارت معارف و اوقاف

وصنایع مستظرفه

اداره.....

دایره..... شعبه.....

تاریخ تحریر ۱۳/۱۰/۱۴ ماه تاریخ پاکنویس..... ماه تاریخ ثبت..... ماه تاریخ خروج...۱۰/۸... ماه ۱۳۱۳

آقای هزارجریبی نماینده محترم مجلس شورای ملی

درخصوص آقای هایک از ارامنه اتباع شوروی مقیم بندرجز که حضوراً مذاکره فرمودید، خاطر شریف رامستحضر میدارد مشا‌زالیه می‌خواهد در بندرجز بشغل دواسازی مشغول باشد و برای تصدی این شغل دیپلوم ختم تحصیلات رشته دواسازی دانشکده طب یا یکی از این دانشکده‌های خارجه، که رسمیت آن راشورای عالی معارف شناخته باشد، ضرورت دارد. چون آقای هایک دارای چنین مدرکی نیست، متأسفانه نمیتوان درباره او اقدامی کرد. علی‌امضاء: (... (ناخوانا)...) ۱۳/۱۰/۲۶

منابع:

هاشمیان، احمد، «از عطار و عطاری تا استخدام اولین داروساز اروپایی در ۱۲۶۸ ق/ ۱۸۵۱ م و پایه‌گذاری داروسازی نوین»، گنجینه اسناد، تهران، ۱۳۸۳ ش، س ۱۴، شم ۵۵.
روستایی، محسن. ۱۳۸۲. تاریخ طب و طبابت در ایران (از عهد قاجار تا پایان عصر رضاشاه). سازمان اسناد کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. جلد اول.

نوع مسوده.....	 وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه اداره..... دایره..... شعبه.....	شماره عمومی..... ۵-۶-۹
موضوع مسوده.....		شماره خصوصی..... ۴۰۴۷۰۹
ضمیمه.....		کارن..... ۲
مسئول پاکنویس.....		تاریخ ثبت..... ۱۳/۱۰/۲۶
ماه تاریخ ثبت..... ماه تاریخ خروج..... ماه ۱۳۱۳ هزارجریبی نماینده محترم مجلس شورای ملی		
درخصوص آقای هایک از ارامنه اتباع شوروی مقیم بندرجز که حضوراً مذاکره فرمودید، خاطر شریف رامستحضر میدارد مشا‌زالیه می‌خواهد در بندرجز بشغل دواسازی مشغول باشد و برای تصدی این شغل دیپلوم ختم تحصیلات رشته دواسازی دانشکده طب یا یکی از این دانشکده‌های خارجه، که رسمیت آن راشورای عالی معارف شناخته باشد، ضرورت دارد. چون آقای هایک دارای چنین مدرکی نیست، متأسفانه نمیتوان درباره او اقدامی کرد. علی‌امضاء: (... (ناخوانا)...) ۱۳/۱۰/۲۶		